

Opinnäytetyö (AMK)

Kuvataiteen koulutus

Kuvataide

2015

Anne Kantola

MATERIAALINEN TOISTO INSTALLAATIOTAITEESSA

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Kuvataiteen koulutus | Kuvataide

2015 | 34 sivua

Ohjaajat: Ilona Tanskanen ja Riikka Niemelä

Anne Kantola

MATERIAALINEN TOISTO INSTALLAATIOTAITEESSA

Tämä opinnäytetyö käsittelee materiaalista objektin toistoa installaatiotaiteessa. Niin installaation kuin toistonkin määritelmä on joustava. Installaatioteos on jollain tapaa paikkasidonnainen. Toisto taas tarkoittaa teoksen jonkin osan monistumista.

Aihetta tarkastellaan sekä oman että muiden nykyaiteilijoiden tuotannon kautta. Opinnäytetyö keskustelee lähdemateriaalien kanssa, joita ovat erilaiset artikkelit ja dokumentit. Silja Rantasen väitösteksti on yksi ensisijaisista lähteistä. Historiallinen näkemys perustuu 60-luvun minimalismia esittelevään kirjaan.

Materiaalinen toisto installaatiotaiteessa on ilmiö, joka on nähtävillä nykyaiteen traditiossa. Tämä opinnäytetyö tarkastelee, mikä on toiston merkitys nykyaiteessa sekä kirjoittajan omassa taiteellisessa tuotannossa. Visuaalinen diagrammi on tapa, jolla voi esittää samaan aikaan sekä käsitteellistä, faktallista informaatiota että visuaalisuuteen ja itseilmaisuuun pohjastuvaa taidemateriaalia.

ASIASANAT:

installaatiot, toisto, diagrammit, nykyaide, minimalismi

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Visual art programme | Visual art

2015 | 34 pages

Instructors: Ilona Tanskanen and Riikka Niemelä

Anne Kantola

MATERIAL DUPLICATION OF INSTALLATION ART

This thesis examines material duplication in installation art. The definition of installation art is demanding. The most important assumption is that an installation work is somehow part of the site that is surrounding it. The works in this thesis can be examined as installations. The material duplication means that the installations consist of more than one object. The thesis ponders how this material duplication effects on the works' visuality and meaning.

The thesis work subject is examined through some examples of some installations that are made by other contemporary artists. The subject is examined through the writer's own installation art works as well. Articles about installation art as a phenomenon or media and some documentary support the personal reasoning.

The most important observation is to notice the potential of this kind of duplicated representation as it is already on view in contemporary installation art as a phenomenon. The writer, as a contemporary artist, wants to exploit the possibilities of the duplicated installation art. The most important vision is to use this media as a visual diagram that shows some real facts in the context of art in writer's artistic production.

KEYWORDS:

installations, duplication, diagrams, contemporary art, minimalism

SISÄLTÖ

JOHDANTO	5
1 TEOSSESIMERKKEJÄ	8
1.1 Tower of Babel	8
1.2 Tie	9
1.3 Miljoona Suomen passia	10
1.4 City Plot	11
1.5 Litsidiversiteetti	13
1.6 Kuulitko, että?	14
1.7 Katoamaton	15
2 LUOKITTELU	16
2.1 Installaatio: muoto vai tekotapa	16
2.2 Objektin toisto 60-luvun minimalismissa	17
2.3 Toiston määritelmää	17
3 MERKITYKSISTÄ	19
3.1 Toiston merkityksiä	20
3.2 Luettelo	20
3.3 Diagrammi	21
3.4 Merkitys Kaikkosen tuotannossa	22
3.5 Merkitys 60-luvun minimalismissa	22
3.6 Merkitys omassa teoksessa: Kuilu	23
3.7 Valmis- ja kierrätysmateriaalien merkityksiä	24
4 TEKOPROSESSISTA	27
4.1 Suhde tilaan	27
4.2 Kaikkosen prosessi	27
4.3 Kuulitko, että?-teoksen prosessi	28
4.4 Litsidiversiteetti-teoksen prosessi	29
LOPUKSI	30
LÄHTEET	33
KUVALÄHTEET	34

JOHDANTO

Tämä kirjallinen opinnäytetyö tarkastelee materiaalista objektin toistoa installaatiotaiteessa. Installaatiotaiteen määritelmä on hyvin joustava ja laaja¹. Tutkin sellaisia toistollisia teoksia, jotka käsittän installaatiotaiteeksi seuraavien perustelujen takia. Koska käsittelen installaatioteosten materiaalista toistoa, näiden tarkasteltavien installaatioiden tulee olla materialistisia, olemassa olevia fyysisiä kappaleita. Tässä yhteydessä tarkoitan sellaista tilallista teosta, joka on joko tehty varta vasten kyseiseen tilaan tai sen voi muutoin perustellusti esittää tässä tilassa. Installaatiotaide on jollain tapaa paikkasidonnaista². Installaatiotaiteen edellytyksenä pidän myös seuraavaa seikkaa: Teos on yksi kokonaisuus. Yleensä sen sisäiset osaset eivät ole itsenäisiä teoksia, mutta tällaisen teoksen ollessa kyseessä installoitu versio on kuitenkin perusteltu. Perustellulla tarkoitan sitä, että teoskokonaisuus saa merkittävän ominaispiirteen installoitumisen kautta, joka tuo lisää arvoa joko teoksen sisältöön tai visuaalisuuteen tai molempiin. Veistoskokonaisuus tai -sarja ei ole samalla tavalla riippuvainen sitä ympäröivästä tilasta, kun taas installaatio on se kokonaisuus, jonka sen osaset yhdessä sitä ympäröivän tilan kanssa muodostavat³. Taideteos muuttaa tilan olemusta. Katsojan täytyy itse olla tilassa ja usein myös kulkea siinä, jotta voi kokea installaatioteoksen.⁴ Tässä opinnäytetyössä tutkimiani teoksia voi ainakin perustellusti tarkastella installaatiotaiteena, vaikka ne eivät sitä varsinaisesti olisikaan. Muita installaatioteoksille ominaisia piirteitä voi olla esimerkiksi väliaikaisuus⁵, valmismateriaalien käyttö⁶ ja aika. Kuraattori Mark Rosenthalin mukaan paikka ja aika ovat molemmat installaation keskeisimpiä ominaispiirteitä.⁷

¹ Kootut selitykset: Installaatio, 2013.

² Rosenthal 2003, 26.

³ Kootut selitykset: Installaatio, 2013.

⁴ Rosenthal 2003, 23.

⁵ Kootut selitykset: Installaatio, 2013.

⁶ Kootut selitykset: Installaatio, 2013.

⁷ Rosenthal 2003, 27.

Materiaalisella objektin toistolla tarkoitan sellaista tilannetta, jossa installaatioteos koostuu monesta erillisestä partikkelista, joiden voidaan perustellusti katsoa kuuluvan yhteen kokonaisuuteen eli tässä tapauksessa installaatioteokseen. Toistoa on erilaista: esimerkiksi materiaalin identtinen kopiointi, jossa partikkelit ovat täysin toistensa kaltaisia. Nämä partikkelit on kopioitu moninkertaisesti eli niitä on enemmän kuin kaksi. Toinen muoto on muuntuva, ei-identtinen varioiva toisto, jossa partikkelit ovat samankaltaisia mutta ulkomuodoltaan jollakin tapaa toisistaan poikkeavia, vaikka niiden voidaankin katsoa olevan tietystä näkökulmasta tarkasteltua ”samaa” tai muutoin yhteenkuuluvaa. Esimerkkinä tällaisesta tilanteesta on kukkaniittyä esittävä teos, jossa kaikki osat ovat kukkia, mutta muodoltaan ne poikkeavat toisistaan. Kolmantena muotona voi pitää materiaalin sisäistä toistoa. Silja Rantanen kuvaa väitöstutkimuksessaan osuvasti materiaalin sisäisen toiston muotoa esimerkin kautta. Hän käsittelee kalan mätiä kuin se olisi taideobjekti. Mätimassa koostuu yksittäisistä rakeista, jotka ovat itsenäisiä muotoja. Yksi tällainen epäsymmetrinen pallomainen muoto mätimassassa on sisäinen elementti. Yhdessä mädin osat muodostavat koko mätikeon, joka on mädin kokonaisuus.⁸ Neljäntenä muotona voi ajatella fragmentoitunutta installaatiokokonaisuutta, joka on yksi objekti palasiksi hajonneena⁹. Tällainen palasiksi hajonnut muoto lähestyy ajatusta varioivasta toistosta, mutta eroaa siinä, että hajonneen muodon lähtökohta on yhdessä kappaleessa, joka on vain levitettynä tilaan. Varioiva toisto taas näyttää kappaleita, jotka eivät ole yhtä läheisessä suhteessa toisiinsa.

Materiaalinen objektin toisto ilmiönä on näkyvillä nykytaiteen traditiossa¹⁰. Selvitän syitä, miksi ilmiötä esiintyy ja miten sitä voi luokitella. Pohdin, miten ilmiö vaikuttaa teokseen. Ilmiön käsittely on kytköksissä omaan taiteelliseen työskentelyyni, joten samalla selkeytän oman taiteellisen toimintani tarkoitusperiä.

Ensin selostan, miten aihe on näkyvillä nykytaiteessa. Esittelen muutaman sellaisen nykytaiteilijan teoksen, joissa on nähtävillä tätä tarkasteltavaa muotoa.

⁸ Rantanen 2014, 28–29.

⁹ Kootut selitykset: Installaatio 2013.

¹⁰ Installation art now 2013, 9 – 11, 14–15, 18–41, 48–57, 60–71, 96–99, 104–109.

Tarkastelen asiaa hieman myös historiallisesta näkökulmasta. Selostan, miten olen itse käyttänyt muotoa taiteellisessa työskentelyssäni. Seuraavaksi pyrin selvittämään, miten muotoa on mahdollista lähestyä. Pohdin, miten toisto vaikuttaa valituissa teoksissa sisältöön ja visuaalisuuteen. Selostan myös muodon vaikutusta taiteelliseen tekoprosessiin. Lopuksi kerron, miten ilmiö on kytköksissä omaan taiteelliseen työskentelyyni tulevaisuudessa.

Opinnäytetyön tuloksena on näkökulma siitä, miten materiaallinen objektin toisto on hyödynnettävissä omassa taiteellisessa tuotannossani. Visuaalinen diagrammi on toistollinen teosmuoto, joka mahdollistaa informaation ja visuaalisuuden yhdistämisen.

1 TEOSSESIMERKKEJÄ

Seuraavaksi tarkastelen muutamaa installaatioteosta, ensin muiden nykytaiteilijoiden ja sitten muutamaa omaani. Näissä teoksissa on nähtävillä materiaalsen objektin toiston muoto. Esittelen myös, miten toistollinen muoto on aikaisemmin ollut näkyvillä jo minimalistisessä taiteessa 60-luvulla.

1.1 Tower of Babel

Barbary Barfordin Tower of Babel (Baabelin torni) koostuu kolmesta tuhannesta posliinisesta miniatyyritalosta, joista jokainen on uniikki. Teoksen nimi ja ulkomuoto viittaavat kristilliseen tarinaan, jossa yhteisö rakensi tornin muotoisen kaupungin. Teos kurottelee muotona taivaalle aivan kuin tarinan torni.¹¹ Teoksen muoto eli talojen toisto tukee kahta asiaa. Se tukee ensinnäkin siihen viittaavaa tarinaa. Toisaalta se tukee myös sitä, mitä taiteilija haluaa kommentoida, tässä tapauksessa shoppailua. Talot perustuvat oikeisiin Lontoossa sijaitseviin putiikkeihin ja kauppoihin, joten on perusteltua, että niitä on paljon kuten esikuviaan. Barford kuvasi noin kuusi tuhatta taloa, mutta teokseen valikoitui siitä noin puolet. Teoksen esikuvat ovat siis jonkinlainen otanta siitä materiasta, eli niistä kuvatuista taloista, mitä Barford on hankkinut. Barford kuvasi taloja jokaisella postinumeroalueella Lontoossa, jolloin olisi tietyllä tavalla perusteltua ottaa jokainen kuvattu rakennus mukaan eikä valikoida niistä puolta, kuten tässä on tehty.¹² On kuitenkin epäselvää, kuvasiko hän jokaisella alueella saman verran rakennuksia. Katsojana olisi mielenkiintoista tietää syy siihen, miksi kaikkia taloja ei ole otettu mukaan, kun kyseessä ei kuitenkaan ole ikuinen jatkumo vaan tietty määrä, josta on poimittu osa. Joka tapauksessa teoksessa on nähtävillä kattava katsaus siitä, millaisia rakennuksia on eri puolella Lontoota. Tornin alaosassa ovat hylätyt, niin sanotusti vähäpätöisemmät talot, kun taas yhä ylemmäs kohotessa rakennukset ovat arvokkaampia. Teoksen jokainen osa on myytävänä. Osan hinta on sitä korkeampi, mitä korkeammalle se on asetettu

¹¹ Tower of Clay 2015.

¹² Tower of Clay 2015.

teoksessa. ¹³ Teos siis eräällä tavalla myös kategorisoi ja arvottaa rakennuksia niiden käyttötarkoitusten perusteella.

Kuva 1. Barnaby Barnford: The Tower of Babel. ¹⁴

1.2 Tie

Kaarina Kaikkosen koko taiteellisessa tuotannossa materiaalinen toisto on vahvasti esillä. Hänen koko tuotannossaan toistuu materiaaleina vaatteet, ja vielä tarkemmin miesten pikkutakit. ¹⁵ Toisto on tavallaan kahdesti toistuvaa, sillä tämä tema on nähtävillä sekä koko Kaikkosen tuotannossa että yksittäisissä teoksissa. Tämän opinnäytetyön motiivia palvelee yksittäisten teosten tarkastelu enemmän kuin koko tuotannon yhteneväisyyksien pohtiminen. Tie on väliaikainen installaatio, joka installoitiin Helsingin tuomikirkon portaille vuonna

¹³ Tower of Clay 2015.

¹⁴ Barnaby Barnford: The tower of Babel.

¹⁵ Installation art now 2013, 68.

2000. Se koostuu noin kolmesta tuhansista miesten pikkutakista. Takit on sijoitettu portaille siten, että tummimmat takit ovat alhaalla ja takkien kankaat vaalenevat portaita ylöspäin noustessa.¹⁶

Kuva 2. Tuhansien takkien tie. Kuva: Sampo Karpo¹⁷

1.3 Miljoona Suomen passia

Anish Kapoorin tuotannossa on teoksia, joissa on nähtävillä materiaallinen toisto. Miljoona Suomen passia on teos, joka koostuu nimensä mukaisesti miljoonasta suomalaisesta passista.¹⁸ Passit on asetettu siisteiksi pinoiksi, ja katsoja voi katsoa niitä lasin läpi. Passien suuri määrä on vaikutuskeino, eikä teos olisi samankaltainen, jos passeja olisi vain yksi. Passit näyttävät määrän konkreettisella tasolla, vaikka sitä onkin vaikea ymmärtää. Teos kommentoi maahanmuuttoa. Kapoor kertoo, että teoksessa on puuttuvien maahanmuuttajien passit. Puuttuvilla maahanmuuttajilla hän viittaa siihen, että Suomen maahanmuuttopolitiikka poikkeaa hänen mukaansa muista Euroopan maista.¹⁹

¹⁶ Tuhansien takkien tie 2013.

¹⁷ Tuhansien takkien tie 2013.

¹⁸ Puukka 2014.

¹⁹ Puukka 2014.

Muotona teos on identtisesti varioiva, koska kaikki passit ovat toistensa kopioita. Nämä passit muodostavat yhtenäisen kuutiomaisen muodon, mutta silti katsoja tajuaa, että näennäisesti yhtenäinen kuutiomuoto koostuu monesta eri osasesta, minkä teoksen nimikin jo paljastaa.

Kuva 3. Alferdo Jaar. Miljoona Suomen passia. Maailma jossa elämme. Kuva: Kansallisgalleria, Antti Kuivalainen.²⁰

1.4 City Plot

Nigerilaisen El Anatsuin teos City Plot oli esillä Ars 11 -näyttelyssä Kiasmassa. Teos on tehty pois heitetyistä pakkausmateriaaleista ja metallikorkeista, jotka ovat peräisin El Anatsuin kotipaikkakunnalta. Ne ovat peräisin alkoholijuomien pakkauksista. Nämä materiaalit on ommeltu valtavaksi verkoksi, joka visuaaliselta muodoltaan ei muistuta lainkaan alkuperästään. Kuten Elizabeth Harney toteaa, teoksen ulkomuoto on ristiriidassa valmistusmateriaalin kanssa.²¹ Teos on visuaalisesti miellyttävä, mutta se on tehty sellaisesta materiaalista, joka

²⁰ Siitari 2014.

²¹ Harney 2011, 94.

normaalisti heitetään pois jätteenä. Jättemateriaali itsessään on kuitenkin usein arvokasta, sillä nykyaikana on paljon kierrätyksen ja uusiokäytön mahdollisuuksia, mistä voi olla hyötyä niin ekologisesti kuin taloudellisestikin²². Teos kuitenkin näyttää sen materiaalin, joka muutoin olisi mahdollisesti jäänyt luontoon, jos sitä ei olisi koottu teokseksi, eli se pikemminkin näyttää ongelmana alueiden saastumisen. Harneyn mukaan se viittaa myös liikakulutukseen²³. Teoksen voi ajatella viittaavan myös alkoholin kulutukseen, kun teos välillisesti näyttää, että juotuja alkoholiannoksia on paljon. Teoksen voi ajatella olevan jotain muuta kuin installaatiotaidetta²⁴, mutta kun teos tuodaan galleria- tai museokontekstiin, se installoituu välittömästi. Installoituminen johtune materiaalista ja sen kontekstista. Teos on hyvä esimerkki sellaisesta teoksesta, jonka voi katsoa olevan installaatiotaidetta, vaikka sen voi asettaa moneen eri tilaan. Se kommentoi Kiasman tilaa eri tavoin kuin veistos, joka on itsessään tarkastelun aihe. Tämä teos kuitenkin levittäytyy tilaan ja kommentoi myös aikaa näyttämällä tietyssä ajassa kertyneen jätteen määrän.

Kuva 4. City Plot (2010). El Anatsui.²⁵

²² Aarras 2015, 142–144.

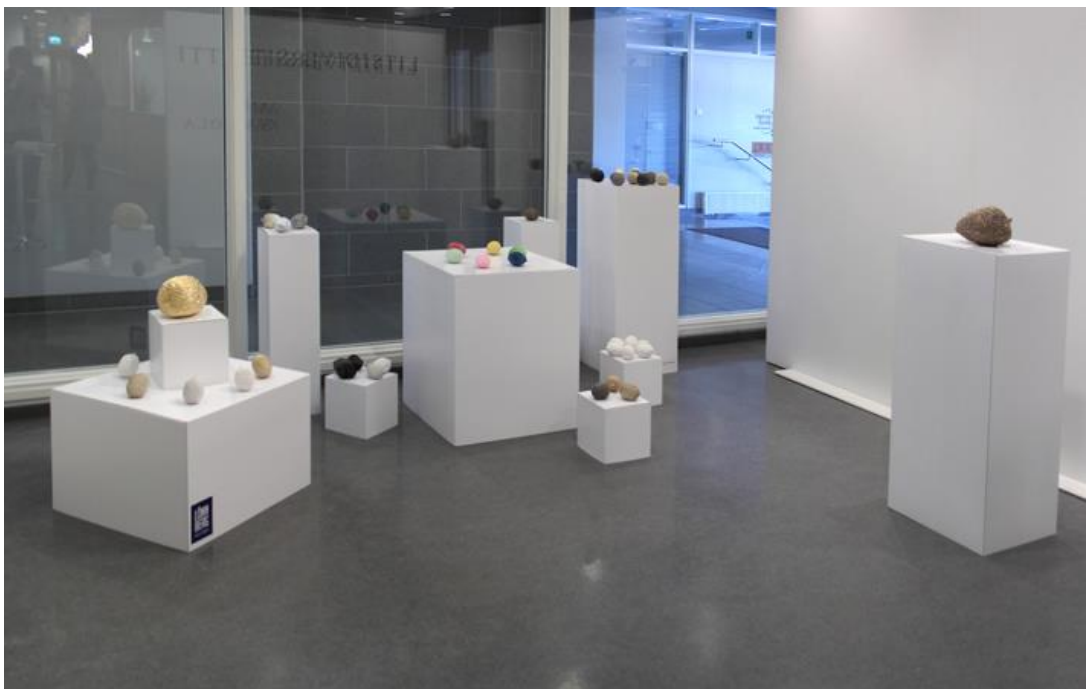
²³ Harney 2011, 94.

²⁴ Harney 2011, 94.

²⁵ El Anatsui.

1.5 Litsidiversiteetti

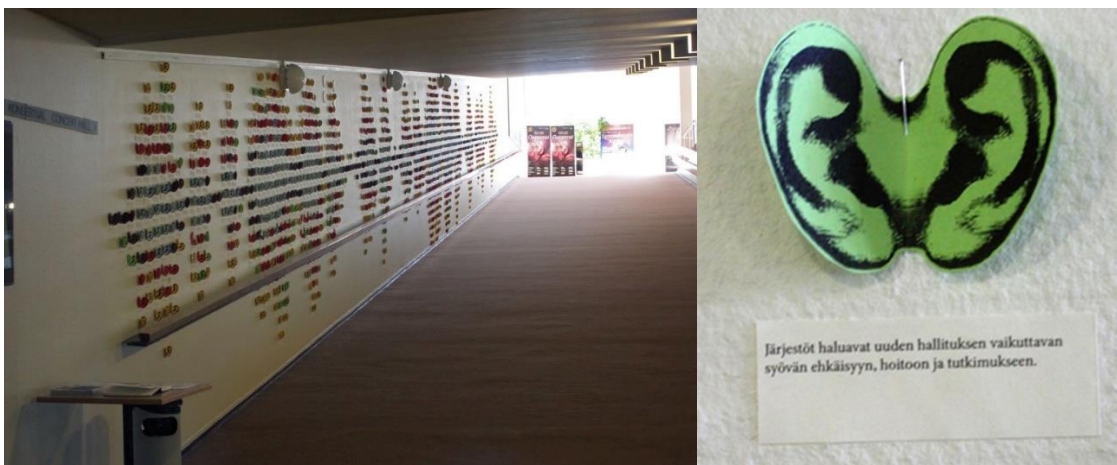
Omasta tuotannostani voi tarkastella muutamia installaatiokokonaisuuksia. Litsidiversiteetti-installaatio on veistoskokoelma, joka installoituu tilaan yhtenä kokonaisuutena enemmän kuin yksilöityinä veistoksina, vaikka osat ovatkin käsitettävissä myös itsenäisiksi veistoksiksi. Installaatio näyttää valitun muodon eli tässä tapauksessa litsihedelmän variaation mahdollisuuden, ja ehdottaa erilaisia vaihtoehtoja veistosrykelmien kokoonpanoille. Erikseen esitettyinä nämä palaset olisivat vaarassa jäädä vain yksittäisiksi muodon tutkielmiksi, mutta installaatioksi koottuna niiden merkitys muuttuu. Installaationa ne ovat myös suhteessa toisiinsa ja koko kokonaisuus on tarkastelun alaisena. Tällöin myös jalustat muotoutuvat osaksi teosta, mitä ei tapahdu silloin, kun teoksia tarkastellaan yksilöinä. Kuten nimi Litsidiversiteetti viittaa, yhteen asetettuna nämä palaset muodostavat kokonaisuuden, jossa jokaiselle on oma merkityksensä ja paikkansa diversiteetissä eli monimuotoisuudessa. Monimuotoisuutta ei edes ole ilman variointia.

Kuva 5. Anne Kantola: Litsidiversiteetti. 2013. Kuva: Anne Kantola

1.6 Kuulitko, että?

Kuulitko, että? on Mira Kjemon kanssa toteutettu yhteisteos, joka perustuu marraskuussa 2014 julkaistuihin Turun Sanomien uutisiin. Luimme kuukauden ajan jokaisen uutisen ja muun artikkelin pois lukien mielipiteet, jotka julkaistiin Turun Sanomien painetussa versiossa. Kirjoitimme jokaisesta artikkelista yhden valitun virkkeen muistiin. Pohdimme erikseen jokaisen uutisen kohdalla, millaisen tunteen se herättää. Jaoimme tunteet viiteen eri kategoriaan: huono, negatiivinen, neutraali tai ristiriitainen, kiva ja hyvä. Melko mielivaltaisessa lajittelussa negatiivinen on vähemmän huono kuin 'huono', ja kiva on vähemmän hyvä kuin 'hyvä'. Annoimme jokaiselle tunteelle värikoodin: huono on punainen, negatiivinen on ruskea, neutraali on todella vaalea keltainen, neutraali tai ristiriitainen on harmaita monotoninen sininen, kiva on kirkkaankeltainen ja hyvä on raikas vihreä. Jokaista uutista varten tulostimme ja leikkasimme pahvisen perhosen, jonka alle sijoitimme yhden virkkeen yhdestä uutisesta. Nämä perhoset noudattavat yllämainittua värikoodia, joten niistä pystyy näkemään sen tunteen tai tunnelman, jonka se herätti uutista lukiessa. Tekstistä voi lukea poimitun virkkeen ja päätellä hieman sitä, millaisia teemoja kyseinen uutinen käsittelee. Kuulitko, että? installoitiin Turun Konserttitalon Vinogallerian yli kaksikymmentä metriä pitkälle seinälle. Sen visuaalinen muoto muistuttaa ääniaaltoa, joka koostuu sadoista korvan muotoisista perhosista.

Kuva 6 & 7. Anne Kantola ja Mira Kjemo: Kuulitko, että? 2015. Kuvat: Anne Kantola

1.7 Katoamaton

Ravintola Pinellan vuoden 2015 kesänäyttelyä varten toteutettu Katoamaton on myös toistollinen teos. Siinä tarkastelun aiheena on kukkasommitelma, joka on tavallaan yksi tarkastelun kohde, joka koostuu monesta osasta. Teoksen muoto on lähellä materiaalin sisäistä toistoa, mutta koska kukat ovat käsitettävissä myös itsenäisiksi objekteiksi, ajattelen teoksen olevan varioivasti toistollinen. Toisto monistuu teoksessa, sillä siitä on kaksi versiota, jotka ovat samaan aikaan sekä itsenäisiä että toisiinsa liitoksissa, samaan kokonaisuuteen kuuluvia. Lisän tuo tähän vielä se, että materiaali, eli kertakäyttösadetakit, ovat myös toistollinen elementti. Tässä tapauksessa kertakäyttösadetakkien toisto on kuitenkin piilotettua, sillä katsoja ei näe, kuinka monta sadetakkia on käytetty. Katsoja voi kuitenkin loogisesti päätellä, että sadetakkeja on todennäköisesti käytetty teoksessa useampia.

Kuva 8. Anne Kantola ja Mira Kjemo: Katoamaton. 2015. Kuva: Anne Kantola

2 LUOKITTELUA

Pohdin ensin, onko installaatio tekotapa vai muoto. Sen jälkeen tarkastelen toistoa määritelmänä. Pohdin toistoa ensin pohdin minimalismin historian, sitten nykyaikaisemman ajattelutavan kautta. Luokitteluni perustuu osittain Silja Rantasen väitöstekstiin, Mark Rosenthalin installaation luokitteluun sekä historiallinen osuus Frances Colpittin teokseen *Minimal Art – the Critical Perspective*.

2.1. Installaatio: muoto vai tekotapa

Rosenthal kuvaa installaatiota tekemisen tapana tai tekniikkana, kuten esimerkiksi maalaaminen²⁶. Oikeastaan materiaalisen toiston käyttöä voisi tämän perustelun perusteella pitää näin ollen tekotavan alalajina. Rantanen puolestaan pitää materiaalista toistoa ennemmin teosmuotona kuin tekotapana.²⁷ Muoto on perustellumpi kuin tekotapa, vaikka käsitteinä ne ovatkin läheisiä. Ajattelen installaation olevan tekemisen muoto nimenomaan teoksen osien jäsentymisperiaatteen kautta²⁸. Installaation tekeminen voi sisältää varsin monenlaisia prosesseja sisältäen esimerkiksi toisen tekotavan, kuten maalaamisen. Jos installaatio käsitetään muotona, se sallii tekotapojen yhteen liittämisen paremmin. Tekniikka ei ole sama asia kuin teoksen muoto. Maalauksen tekniikkana voi olla öljyväritekniikka, mutta teosmuotona se on kaksiulotteinen maalaus.

Rantanen kuvaa installaatiota kolmiulotteiseksi kollaasiksi, joissa materiaali on peräisin eri lähteistä. Yhteen liitettynä nämä kuvat muodostavat kuvan.²⁹ Tämä kollaasin määritelmä sopii vaivoin vain tietynlaisten installaatioiden määrittämiseen. Installaatioiden materiaali ei ole aina peräisin eri lähteistä, varsinkaan kun kyseessä on identtinen toisto. Rantasen mukaan sama toimii myös päinvastoin, eli tietyistä näkökulmasta tarkasteltuna kollaasi on installaation

²⁶ Rosenthal 2003, 26.

²⁷ Rantanen 2014, 67.

²⁸ Rantanen 2014, 28.

²⁹ Rantanen 2014, 88.

kaksiulotteinen muoto³⁰. Toisaalta assemblaasia eli esinekoostetta kuvataan kollaasin kolmiulotteinen vastineeksi³¹. Assemblaasi ei kuitenkaan ole sama asia kuin installaatio. Näin ollen kollaasi on sukua installaatiolle, mutta se ei ole sama asia.

2.2. Objektin toisto 60-luvun minimalismissa

Materiaalinen objektin toisto on ollut nähtävissä jo minimalistisessä taiteessa 60-luvulla. Kriitikko Frances Colpittin termi minimalistisen taiteen tutkimisen kontekstissa materiaaliselle toistolle teoksessa on modulaarisuus. Modulaarisuus, mikä on minimalismissa vallitseva toiston muoto, on Colpittin mukaan identtisen toiston muoto, jossa elementit ovat täysin toistensa kaltaisia³². Colpittin mukaan yksittäinen teos voi kuitenkin olla myös sarjallinen³³. Tässä luokittelussa on kyse sarjallisuudesta silloin, kun osaset varioivat keskenään³⁴.

2.3. Toiston määritelmää

Rantanen pohtii väitöstekstissään toistoa, toistuvuutta ja sarjallisuutta. Rantanen erottaa toiston toistuvuudesta siten, että toisto on tahallinen ja tietoinen teko, kun taas toistuvuus on automaattista tai muutoin tiedostamatonta.³⁵ Materiaalinen objektin toisto installaatiotaiteessa on täten nimenomaan toistoa eikä toistuvuutta. Toistollisessa installaatiossa voi olla myös toistuvuutta sisältäviä elementtejä. Jos aiemmin mainitusta aidosta kalan mädistä rakennetaan installaatio, jossa mätimassa muodostaa kymmenen kekoa, mädin sisäinen muoto on aiemmin todettu toistuvavaksi, mutta keot ovat toistollinen elementti. Jos mäti on yksittäisenä muotona installaatiossa vain aiheena, eli taiteilijan rakentama rekonstruktio yhtenäisestä mätimassasta, mätirakeet ovat toistollinen elementti, koska ne ovat taiteilijan tietoisesti luomia ja niillä halutaan koota kokonaisuus eli mätimassa. Toisaalta rakennettu mädin rekonstruktio kuvaa toistuvaa elementtiä, joten se on aiheensa kautta läheisessä suhteessa

³⁰ Rantanen 2014, 88.

³¹ Juhani Harri.

³² Colpitt 1993, 60.

³³ Colpitt 1993, 58.

³⁴ Colpitt 1993, 62.

³⁵ Rantanen 2014, 58.

toistuvuuteen. Toisin sanoen toistollisen installaation esikuvana voi olla toistuva elementti.

Rantasen näkemys sarjallisuudesta poikkeaa Colpittin 60-luvun sarjallisuuden määritelmästä. Rantasen näkemys tukee luokitteluani, jossa toisto tai toistuvuus ei ole sama asia kuin sarjallisuus. Rantanen selostaa, että sarjallisuus ei ole yhtä kuin kuvan tai kuvarakenteen toisto. Sarjallisuudessa tarkastellaan monen eri varioivan tai identtisen teoksen ryhmää, kun taas toisto tapahtuu yhden teoksen sisällä.³⁶ Näin ollen materiaallinen objektin toisto ei ole sarjallisuutta vaan nimenomaan toistoa. Teoksen osa ei ole yhtä kuin itsenäinen teos. Teoksen osia ei voi poistaa kokonaisesta teoksesta ilman, että teos häiriintyy tai ainakin muuntuu. Sarjallisuus on tietynlaista toistoa, mutta toisto ei aina ole sarjallisuutta. Toisto on siis tavallaan sarjallisuutta yhden ainoan taideteoksen sisällä.

³⁶ Rantanen 2014, 71.

3 MERKITYKSET

Intressi materiaalisen toiston muodon käyttöön on jaettavissa ainakin sisällöllisiin ja visuaalisiin sekä niiden välimuotoon. Täten ei ole tarkoituksenmukaista tässä yhteydessä tarkastella toistoa jonkin kuvitteellisen yhteisen merkityksen kautta, koska merkitys ja muoto ovat erillään toisistaan. Muoto usein kuitenkin tukee merkitystä. Eri sisällöllisiä vaihtoehtoja on käytännössä loputtomasti. Yleisesti syytä voi ajatella olevan esimerkiksi poliittisen sanoman näyttäminen, kuten Alfredo Jaarin teoksessa on motiivina³⁷. Luonnonmuotojen imitoiminen, yleisesti jonkin asian määrän tai yleisyyden tai ylipäätään ilmiön olemassa olon näyttäminen, jopa puhdas visuaalisen kuvion luominen ovat kaikki mahdollisia syytä. Monissa osallistavissa teoksissa tai vaikkapa tietokoneen pikseleitä esittävässä installaatioiksi muodostetuissa teoksessa toistollisuus palvelee suoraan käytäntöä. Osallistavat teokset kootaan usein näyttelyksi, ja jos ne halutaan yhteen muotoon, on toistollinen installaatio yksi mahdollisuus. Osallistava prosessi muuttuu näin näyttelyksi. Pikseleistä muodostetussa installaatiossa toistuvuus palvelee suoraan esikuvaansa. Muodon osallisuus merkitysten luomisessa on mielenkiintoinen tutkimuksen kohde, mutta näin suppean tutkimuksen kuin opinnäytetyön ollessa kyseessä keskityn lähinnä muodon analysoimiseen sellaisenaan. Tarkastelen seuraavaksi kuitenkin merkitysten mahdollisuuksia muutaman eri teoksen kautta, koska merkitys riippuu täysin tarkastelluista taideteoksista. Kun materiaallinen objektin toisto on muodon laji, se palvelee juuri sitä tarkoitusta mikä sille kuhunkin teokseen annetaan tai muodostetaan. Tällöin se on väline asioiden sanomiselle taideteoksessa.

³⁷ Puukka 2014.

3.1 Toiston merkityksiä

Rantasen mukaan kuvan toisto tarkoittaa kuvien vuota eli kuvien virtaa³⁸. Rantasen mukaan sarjallisuudessa on nähtävillä ero modernistin ja nykytaiteilijan välillä. Kärjistetty ero on siinä, että modernisti esittää teoksen sarjallisena, jotta lopputulos olisi mahdollisimman optimaalinen.³⁹ Kyseessä on siis eräänlainen prosessi. Nykytaiteilijan varioiva sarjallisuus korostaa, että millään yksittäisistä teoksista ei ole erityisasemaa⁴⁰. Vaikka Rantanen puhuu tässä yhteydessä sarjallisuudesta, tämä mielestäni pätee myös toistollisuudessa. Koen installaatioteoksen identtisen toiston tätä jälkimmäistä ajatusta korostavana. Kun kaikki ovat samankaltaisia, ei mikään palasista ole erityinen. Toisaalta, kuten Rantanen toteaa, varioiminen vastaa nykyistä käsitystä tietämisestä⁴¹. Hän tarkoittanee tällä sitä, että asioista halutaan nähdä eri puolia. Variaatio antaa katsojalle mahdollisuuden assosiaatioihin⁴².

3.2 Luettelo

Rantanen kuvaa väitöstekstissään luettelon muotoa. Rantanen kuvaa luetteloa kuvan toiston ja sarjallisuuden äärimmilleen vietynä mekaanisena muotona.⁴³ Rantasen installaatioteos Burano vuodelta 1998 on esimerkki siitä, miten väitöstekstissä luetteloksi kategorisoitu värikartta muuntuu installaatioksi. Teoksen esikuva on Burano Venetsiassa, ja teos on kolmiulotteinen värisommitelma alueesta.⁴⁴ Rantanen kuvaa merkityksen häivyttämisen tai jokapäiväisen elämän kuvaamisen luettelon tavoitteeksi taideteoksessa⁴⁵. Molemmat näistä tavoitteista on nähtävillä tässä hänen omassa teoksessaan. Teoksessa on merkitys, mutta se on piilotettu installaation abstrahoituun muotoon. Tämä luettelotaide on hyvin lähellä jo mainittua diagrammitaidetta, mutta diagrammimaisessa taiteessa merkitys säilyy muuntumattomampana.

³⁸ Rantanen 2014, 262.

³⁹ Rantanen 2014, 71.

⁴⁰ Rantanen 2014, 71.

⁴¹ Rantanen 2014, 81.

⁴² Rantanen 2014, 81.

⁴³ Rantanen 2014 177.

⁴⁴ Härmä 2014, 12.

⁴⁵ Rantanen 2014, 184 – 185.

Kuva 9. Silja Rantanen: "Burano" (1998). Kiasma Hits-kokoelmanäyttely juhlistaa teini-ikäistä museota. Kuva: Leena Karppinen⁴⁶

3.3 Diagrammi

Kuulitko, että?-teoksessa kyse on siis diagrammista. Tällöin teoksen muoto palvelee suoraan sisältöään. Se, että lajittelu perustui tunnetiloihin, muuntaa edellä mainitun diagrammitaiteen olemusta. Yleensä tilastollisessa diagrammissa määreet ovat mitattavia, koska tilastografiikan eli myös diagrammin, tavoitteena on tuoda esiin kahden eri määreen välinen suhde⁴⁷. Kuulitko, että?-teoksessa määreet olivat määrä ja aika: uutisten kokonaismäärä ja aika, eli yksi kuukausi. Loput teoksen informaatiosta on taiteilijoiden oma näkemys tunnetiloista, mikä on lisätty diagrammiin erillisenä taiteellisena ulottuvuutena. Katsoja pystyy näkemään uutisten eksaktin määrän, jota perhoset symbolisoivat. Teoksen informaatioarvo on kuitenkin muuntunut diagrammin oletetusta pelkästä

⁴⁶ Karppinen 2013.

⁴⁷ Kuusela 2013.

faktallisesta muodosta taiteelliseksi, jopa osittain ekspressionistiseksi, mikä antaa katsojalle paljon enemmän tulkinnan varaa kuin pelkkä alkuperäinen tieto, eli uutisten määrä. Määreet ovat osittain muuntuneet objektiivisista subjektiivisiksi.

3.4 Merkitys Kaikkosen tuotannossa

Toisessa dokumentissa Kaikkonen kertoo, mitä miesten puvuntakit symbolisoivat hänelle. Se liittyy tekoprosessiin siten, että se vaikutti materiaalin valintaan. Kaikkonen kertoo, että miesten puvuntakit symbolisoivat hänelle läheisyyden tunnetta. Kaikkosen isä kuoli tämän ollessa vielä pieni. Murrosikäisenä Kaikkonen muokkasi isältä jääneitä vaatteita, jotta voisi itse pukea ne yllensä. Hän kokee, että käytetyssä paidassa on aina jotain sellaista energiaa jäljellä, joka tulee osaksi taideteosta, kun sen materiaalina on käytetty vaate.⁴⁸ Kaikkonen siis haluaa ikään kuin monistaa tämän tunteen, ja mukauttaa sen jokaiselle lahjoittajalle sekä myös katsojalle. Teos saa lahjoittajan ajattelemaan tätä takkia ja sen alkuperää. Katsoja taas katsoo teosta eri tavalla. Hän näkee kaikki takit yhtä aikaa ja saattaa miettiä, mikä on niiden jokaisen oma, uniikki tarina.⁴⁹ Materiaalin valinta on siis johdannainen Kaikkosen omista tuntemuksista.

3.5 Merkitys 60-luvun minimalismissa

Modulaarinen toiston käyttö 60-luvun minimalismissa, mikä liittyy järjestelmällisyyteen, oli Colpittin mukaan usein vastaisku omaleimaisuudelle ja ekspressionismille. Nämä teoksille omaleimaiset järjestelmälliset, progressiiviset muodot voisivat käsitteellisellä tasolla jatkua loputtomasti. Colpitt kuvaa niiden rajoittamisen olevan visuaalinen valinta.⁵⁰ Uutuuden vaatimus ei ollut merkittävässä roolissa, kun taiteilijat tutkivat teoksissa yhden tietyn muodon toiston mahdollisuuksia⁵¹. Kokonaisuus on Colpittin mukaan tärkeämpää, kuin yksittäinen osanen. Mitä yksinkertaisempi muoto, sitä paremmin se mahdollistaa variaation yhdistyneissä rakenteissa.⁵² Kappaleiden samankaltaisuus

⁴⁸ Ylen aamu-tv 2015. Vierailijana taiteilija Kaarina Kaikkonen.

⁴⁹ Ylen aamu-tv 2015. Vierailijana taiteilija Kaarina Kaikkonen.

⁵⁰ Colpitt 1993, 62.

⁵¹ Colpitt 1993, 66.

⁵² Colpitt 1993, 59.

mahdollistaa osien yhteen liittämisen teokseksi paremmin kuin varioivat kappaleet. Standardoitu yksikkö eli ei-varioiva toisto ei ole keskenään hierarkkinen, vaan osaset ovat puolueettomia⁵³. Tässä hierarkkisessa mielessä ajatteluni on lähempänä 60-luvun minimalismia kuin jo mainittua Rantasen näkemystä variaation puolueettomuudesta. Koen, että samankaltaiset teoksen osat ovat tietyllä tavalla demokraattisia.

3.6 Merkitys omassa teoksessa: Kuilu

Taiteilijana pyrin tuomaan sisällön lisäksi myös visuaalisuuden kiinnostavuuden yhdeksi teoksen ulottuvuudeksi. Tavoite on, että teoksen sisältö ja visuaalisuus kietoutuvat mielekkääksi kokonaisuudeksi. Mira Kjemon ja Milla Normanin kanssa toteutettu installaatio Kuilu koostuu parista tuhannesta paperisesta lennokista. Väliaikainen installaatio sijoittui Turun pääkirjaston alakerrassa olevan lasten- ja nuortenosaston sekä seuraavassa kerroksessa olevan tietokirjaosaston väliseen aukkoon. Teos koostuu identtisistä paperilennokeista, jotka eivät käytännössä varioi keskenään. Teos on toistollinen, mutta samaan aikaan tavallaan yksi- ja kaksiosainen. Se on yksi kokonaisuus, mutta samalla se on myös kaksiosainen, koska lennokkien muodon pitää kasassa kaksi kolmimetristä rautaista kolmiomuotoa. Kuitenkin teoksessa on vielä se toistollinen ulottuvuus, että se koostuu parista tuhannesta paperisesta lennokista. Niiden visuaalinen muoto muistuttaa sekä pientä kolmiota (yksi lennokki), suurta kolmiota (kolmiorykelmä) että kahta toistaan kohtaavaa muotoa (koko installaatiokokonaisuus). Kuitenkin kyseessä on silti yksi kokonainen teos, joka on suunniteltu varta vasten Turun pääkirjaston tilaa varten, eli teos ei ole sarjallinen, vaikka onkin moniosainen. Teos, kuten monet muutkin teokset, on tehty sekä visuaalisten että sisällöllisten tarkoituserien pohjalta. Lennokki muotona sopii hyvin lasten ja aikuisten välille, ja viestin tuojana se myös on paikallaan kuilussa. Teoksen voi ajatella olevan tuotannostani lähimpänä 60-luvun minimalistista ajattelutapaa, vaikka palaset eli tässä tapauksessa

⁵³ Colpitt 1993, 60.

paperilennokit ovatkin monimutkaisempia muotoja kuin usein minimalistisissa teoksissa.

Kuva 10: Anne Kantola, Mira Kjemo ja Milla Norman: Kuilu. 2013. Kuva: Anne Kantola

3.7 Valmis- ja kierrätysmateriaalien merkityksiä

Rantanen sanoo, että osa nykytaiteesta on kiinnostunut materiaalisuudesta. Hän kertoo, että kuvataiteessa on siirrytty asioiden valmistamisesta esille panemiseen.⁵⁴ Kuitenkin kyse on myös merkityksen muuttamisesta ja näyttämisestä, että minkä tahansa materiaalin voi nähdä taiteen kontekstissa. Materiaali itsessään sisältää merkityksiä⁵⁵.

Nykytaiteessa asetetaan joskus valmiita materiaaleja esille teoksessa⁵⁶. Toisin sanoen tällainen teos on tehty valmismateriaaleista⁵⁷. Rantasen mukaan nykytaiteilijat ovat kiinnostuneita valmismateriaalien käytöstä, koska

⁵⁴ Rantanen 2014, 260 – 261.

⁵⁵ Rantanen 2014, 75 – 76.

⁵⁶ Rantanen 2014, 254.

⁵⁷ Kootut selitykset: Installaatio, 2013.

valmismateriaali on tietyllä tapaa käsittelemätöntä⁵⁸. Ilmiö on esillä myös toistollisissa installaatioissa, esimerkiksi aiemmin esittelemässäni El Anatsuin teoksessa, jossa kyse on valmismateriaalia tarkemmin kierrätysmateriaalista⁵⁹. Kaikkonen puolestaan käyttää nimenomaan valmismateriaaleja sanan varsinaisessa merkityksessä, vaikka nekin ovat usein kierrätysmateriaalia⁶⁰. Vaikka Rantanen puhuu toistollisten installaatioiden elementtien toistosta nimenomaan toistona⁶¹, hän käsittää kierrätysmateriaalien käytön yhdeksi sarjallisuuden perustekijäksi paikkasidonnaisissa installaatioissa. Hän perustelee määritelmänsä siten, että kierrätysmateriaalit ovat teollisia tuotteita, joihin sisältyy valmiiksi sarjallisuus.⁶² Näin ollen kierrätysmateriaalit voi ajatella tietyllä tapaa sarjallisiksi elementeiksi, vaikka teoksen muotona ovatkin toistollisia. Rantasen mukaan materiaalilla terminä on kaksoismerkitys, ja nykytaiteessa on teoksia, joissa on käytetty kumpaakin näistä merkityksistä. Taideteoksessa sillä tarkoitetaan kuvan osatekijää sekä teoksen valmistukseen käytettyä materiaalia.⁶³ Rantanen luokittelee kierrätysmateriaaleista koostetun installaationkin luetteloksi, jossa taiteilija yhdistää erilaiset osatekijät ilman, että selittää mistä niissä on kysymys⁶⁴. Toisaalta esimerkiksi El Anatsuin teoksessa on kuitenkin teostietojen perusteella selvää, mistä osat ovat lähtöisin⁶⁵.

Rantanen toteaaakin, että kierrätysmateriaali ei menetä merkitystään, vaikka se olisikin teoksessa puolittain abstraktissa muodossa. Vaikka katsoja ei tarkalleen tajuaisi, mistä materiaalista on kyse vaan tajuaisi ainoastaan sen olevan jotain valmista materiaalia, se ei kuitenkaan menetä merkitystään.⁶⁶ Kierrätysmateriaaliin materiaalina ei Rantasen mukaan ole edes tarkoitus kiinnittää suurta huomiota⁶⁷. Rantasen mielestä valmistusaineen, eli tässä tapauksessa valmismateriaalin, ulkoiset tekijät ovat ylimääräinen korostus

⁵⁸ Rantanen 2014, 254.

⁵⁹ Harney 2011, 94.

⁶⁰ Tuhansien takkien tie, 2013.

⁶¹ Rantanen 2014, 58.

⁶² Rantanen 2014, 74.

⁶³ Rantanen 2014 262.

⁶⁴ Rantanen 2014, 185.

⁶⁵ Harney 2011, 94.

⁶⁶ Rantanen 2014, 75 – 76.

⁶⁷ Rantanen 2014, 88.

installaatiotaiteessa⁶⁸. Valmismateriaali kuitenkin luo teoksen merkitystä, ja sen ulkoiset tekijät, siis vaikkapa patina, näyttää katsojalle tämän valmismateriaalin olemuksen. Mielestäni kierrätysmateriaali tuo teokseen niin suuren käsitteellisen ulottuvuuden, että tällaisen materiaalin alkuperää ei pitäisi useissa tapauksissa piilottaa. Koen informaation katsojalle kiinnostavana. Omassa tuotannossani en yleensä halua häivyttää informaation alkuperää ulkoisten elementtien alle.

⁶⁸ Rantanen 2014, 261.

4 TEKOPROSESSISTA

4.1 Suhde tilaan

Installaatioteoksen tekemisessä tulee siis ottaa huomioon se tila, mihin teos tulee. Myös aika on tärkeä, koska installaatiotaiteen voi ajatella perustuvan kahteen peruselementtiin: tilaan ja aikaan⁶⁹. Koska tila on konkreettinen, se täytyy ottaa huomioon jo tekovaiheessa. Tila on itsessään osa teosta myös passiivisesti. Samoin aika on aina passiivisesti mukana, mutta se voi olla myös osa kokemusta. Aika kuluu aina, mutta se voi olla sisältönä mukana teoksessa.⁷⁰ Kuulitko että? -teoksessa aika on yksi aktiivisesti käytetty elementti, koska se näyttää sen määrän uutisia, mikä julkaistaan yhden kuukauden aikana. Installaatiotaide, varsinkin materiaallinen, tietyllä tapaa pysäyttää ajan. Teos näyttää hetken, jonka taiteilija on ikuistanut teoksessa. Katsoja peilaa sitä omien käsitystensä lävitse, mutta lähtökohtana on se pysäytetty hetki tai näkemys, joka on teokseen liitetty. Dokumentissa haastattelija kysyy Kaikkoselta, onko kaikkien taiteilijoiden haave pysäyttää aika.⁷¹ Haastattelijan kysymys Kaikkoselle – joka on installaatiotaiteilija – on erittäin osuva, vaikka kysymys ei luultavasti edes tarkoittanut ajan suhdetta installaatiossa vaan ennemminkin oli huomionosoitus Kaikkoselle teoksen vaikuttavuudesta.

4.2 Kaikkosen prosessi

Kaarina Kaikkonen kertoo Ylen dokumentissa Tuhansien takkien tie tekoprosessista, joka liittyi Tie-installatioon. Hän kuvailee tekoprosessin olleen varsin fyysinen. Koska teos on niin suurikokoinen, se sisältää paljon työtä. Työ on taiteellisen työn lisäksi myös autolla ajamista ja tavaroiden siirtelyä paikasta toiseen. Aluksi Kaikkonen maalasi luonnoksen vesiväreillä, minkä jälkeen hänen täytyi laskea tarvittavien miesten takkien määrä. Lopulliseksi luvuksi tuli melkein

⁶⁹ Rosenthal 2003, 27.

⁷⁰ Rosenthal 2003, 27.

⁷¹ Ylen aamu-tv 2015. Vierailijana taiteilija Kaarina Kaikkonen.

3200, minkä lisäksi Kaikkonen hankki varatakkeja. Kaikkonen käytti teoksessaan käytettyjä miesten takkeja ja etsi niitä kirpputoreilta suurimmista kaupungeista.

Ripustusvaiheessa Kaikkosella oli apunaan talkoolaisena noin kahdenkymmenen ihmisen joukko, jolle hän antoi ohjeet siitä, kuinka teos ripustetaan. Teoksen ripustamista nopeutti se, että hän oli jo aikaisemmin työhuoneellaan suunnitellut ja valmistellut teoksen ripustusta muun muassa lajittelemalla takit värien mukaan kymmenen pinoihin. Varsinainen työ tapahtui siis jo työhuoneella.⁷²

Kaikkonen kertoo, kuinka hän ensin menee paikkaan, jonne teos tulee. Hän pohtii, miten haluaa tähän tilaan asettua.⁷³ Tilan huomioon ottaminen onkin aivan ehdottoman tärkeää installaatiotaiteessa. Kuten Rosenthal toteaa, installaatio kytkeytyy sitä ympäröivään tilaan⁷⁴. Näin ollen on luonnollista, että tekoprosessi lähtee tilan tarkastelemisesta. Käytän tätä samaa metodologia. Menen ensin katsomaan tilaa. Mietin, millainen tila on tunnelmaltaan ja muutenkin ominaisuuksiltaan. Tila voi tuntua erilaiselta esimerkiksi valokuvasta, joten tekoprosessin kannalta on tärkeää itse mennä tilaan.

4.3 Kuulitko että?-teoksen prosessi

Kuulitko, että? -teoksessa lajittelu oli tärkeä osa prosessia. Teosta pohjustava materiaali eli sanomalehtiutiset täytyi lajitella. Lajittelimme uutiset niistä nousseiden tunnetilojen mukaan, jotka eivät ole objektiivisia. Tähän kuuluu siis aineiston kerääminen ja sen muuntaminen taiteeksi. Kuulitko, että?-teoksen tekoprosessi oli myös tarkkaan suunniteltu etukäteen. Toteutus oli mekaanista ja päätökset oli tehty aiemmin. Varsinainen materiaallinen tekoprosessi ei vaatinut mitään taiteellista erityisosaamista. Tämän kaltaiset teokset periaatteessa mahdollistaisivat erityisen hyvin ulkoistamisen, koska varsinainen taiteellinen työ on tehty jo suunnitteluvaiheessa ja jäljelle jää mekaaninen työ, johon liittyy tietty taituruuden vaatimus, mutta joka on helposti ulkoistettavissa. Kone voi hoitaa tämän osuuden, jos kyse on tämän kaltaisesta työstä kuin tässä eikä kuvan käsin

⁷² Tuhansien takkien tie. 2003.

⁷³ Ylen aamu-tv 2015. Vierailijana taiteilija Kaarina Kaikkonen.

⁷⁴ Rosenthal 2003, 27.

rakentamisesta. Teos irtautuu taituruuden vaatimuksesta sikäli, että kädentaitojen osaamisen merkitys vähenee. Tilalle tulee idean esittelemisen sekä partikkeleiden sommittelu sisällön ja visuaalisuuden vaatimusten tasolle, mutta yksittäiset objektit ovat tällaisessa teoksessa samankaltaisia.

4.4 Litsidiversiteetti-teoksen prosessi

Litsidiversiteetti-installaation tekeminen oli puolestaan vapaampaa, sillä se esittelee variaation mahdollisuutta. Jokainen osanen on erikseen valmistettu, vaikkakin muottiin valamalla pronssia tai kipsiä. Valamisessakin kuitenkin voi tapahtua variaatiota, ja muutoinkin tällaisia teoksia voi myös jälkityöstää⁷⁵. Osa päätöksistä syntyi intuitiivisesti samalla kun tein teosta, ja osa oli ennalta määrättyä. Olin päättänyt määrän etukäteen sekä sen, millä tavoin teokset lähinnä varioivat, mutta kuitenkin lopullinen taiteellinen tulos perustui osittain intuition ja tekoprosessissa tapahtuviin visuaalisiin päätöksiin, jotka toki tukivat sanomaa. Kuten jo mainittu, teos olikin lähempänä yksittäisten veistosten kokoonpanoa kuin monet muut esittelemistäni installaatioteoksista. Kuitenkin teos on niin yhteneväinen kokonaisuus, että palaset ovat riippuvaisia toisistaan. Kuvanveiston erottaminen installaatiotaiteesta voi olla haasteellista⁷⁶. Installaatiotaiteen voi kuitenkin loppujen lopuksi ajatella olevan läheisesti sukua kuvanveistolle.

⁷⁵ Nissilä 2007, 68 – 83.

⁷⁶ Kootut selitykset: Installaatio, 2013.

LOPUKSI

Faktallisen informaation saattaminen taideteokseksi on vaikeaa, mutta toistollinen installaatio on yksi mahdollinen keino siihen. Eli tavallaan motiiviksi paljastuu halu näyttää informaatiota taiteen kontekstissa. Informaation näyttäminen taiteena mahdollistaa katsojalle jonkin faktan tai tiedon kokemisen konkreettisella tasolla, mikä ei ole perinteisessä tieteellisessä diagrammissa samalla tavalla mahdollista. Kuka vain näkee ensi silmäyksellä, millaisesta määrästä on kyse, kun osat ovat tilassa palasina. Tämä tavallaan selkeyttää asian niin yksiselitteiseksi, että tulkinnalle ei jää sijaa. Katsojan kokemus kuitenkin määrittää, miten asian kokee. Kontekstikin on eri, sillä katsoja tajuaa katsovansa taidetta.

Dokumentissa Kaikkonen saa katsojilta kommentteja teoksestaan. Kuten kaikki taideteokset, Kaikkosen Tie-installatiokin on luonnollisesti monitulkintainen. Kaikkonen mielestä ei ole väliä, mitä taiteilija on teoksellaan tarkoittanut, eikä katsojan tarvitse tietää, mitä taiteilija on ajatellut.⁷⁷ Toisessa, tuoreemmassa dokumentissa Kaikkonen kuitenkin avaa lähtökohtia hieman, joita on selostettu aiemmin tässä opinnäytetyössä⁷⁸. Minä haluan kuitenkin selostaa katsojalle teoksen lähtökohdista jo teoksen katsomisen vaiheessa, vaikka olenkin Kaikkosen kanssa samaa mieltä siitä, että katsoja muodostaa lopullisen tulkinnan⁷⁹. Varsinkin diagrammimaisissa teoksissa on mielekästä antaa katsojalle mahdollisuus saada informaatio siitä, mistä visuaalinen diagrammi koostuu, kun kyseessä ei ole pelkkä visuaalinen intressi. Katsoja voi halutessaan peilata puhtaasti omasta näkökulmastaan ja jättää ohjeistuksen vastaanottamatta. Haluan siis ohjata katsojaa, en pakottaa häntä haluamaani ajatusmalliin.

⁷⁷ Tuhansien takkien tie. 2003.

⁷⁸ Ylen aamu-tv 2015. Vierailijana taiteilija Kaarina Kaikkonen.

⁷⁹ Tuhansien takkien tie. 2003.

Taiteilijana haluan tehdä taidetta, jossa sisällöllinen ja visuaalinen intressi on tasapainossa. Niin kutsuttu diagrammitaide on yksi mahdollisuus ottaa huomioon sekä sisältö että visuaalisuus ilman, että se tapahtuu kummankaan kustannuksella. Lauri Anttila puhuu tekstissään Suhteellisuus ja taide siitä, miten eräs taitelija on lähestynyt tutkijaa⁸⁰. Tutkijalla on aineisto, jota hän tutkii. Samoin usein tällaisella taiteilijalla on materiaalinsa, jota tutkii. Tutkimus on erilaista kuin tutkijan tutkimus, mutta siinä on myös yhteneväisyytensä. Tämä on mielenkiintoinen lähestymistapa, joka antaa oikeuden tutkia materiaaleja ja saattaa ne taideteoksiksi.

Kuten jo Colpitt totesi, modulaarinen eli identtinen toisto sopii hyvin tieteeseen ja matematiikkaa, koska niiden koko alat perustuvat tiukkaan järjestykseen⁸¹. Tämä minimalistisen ajattelun perinnön omaksuminen lienee yksi syy, miksi olen taiteilijana kiinnostunut materiaalisesta toistosta. Kyse on nimenomaan siitä, että en halua perustaa teoksiani ainoastaan intuitiolle tai tunneilmaisuudelle. Toki ekspressionististen elementtien sekoittaminen niin kutsuttuun tieteellisempään lähestymistapaan voi olla hedelmällistä, kun omien tunteiden näyttäminen ei ole ainoa syy taiteen tekemiseen. Haluan antaa katsojalle informaatiota, vaikka se olisikin taiteelliseksi sanomaksi muutettua, puoliksi minun tulkitsemanani, mutta tällöin teos ei ole pelkästään reflektio tunteistani tai abstrahoitu kuva. Toki kaiken voi ajatella olevan informaatiota, mutta mielestäni kaikella informaatiolla ei ole informaatioarvoa. Toisaalta, kun abstrakti kuvakieli saa merkityksen, se ei ole enää vain puhdasta itseilmaisua vaan siihen liittyy informaatiota. Toisin sanoen puhdas abstraktisuus on miltei mahdottomuus, kun ottaa huomioon katsojan aseman merkitysten luomisessa. Rantanen toteaa – sarjallisuuden yhteydessä, mutta tämä pätee yleisestikin nykytaiteessa–, että ”Nykytaiteen pyrkimys interaktiivisuuteen katsojien kanssa vaatii asioiden havainnollistamista”⁸². Tällä hetkellä suosin vaihtoehtoa, jossa teoksissani on jo valmiiksi jokin varsinainen informatiivinen merkitys, usein selostettuna ohessa, mutta teoksessa on usein myös visuaalinen ja tunteisiin pohjautuva osuus. Materiaalisella objektin toistolla

⁸⁰ Anttila, L. 2015, 4.

⁸¹ Colpitt 1993, 58.

⁸² Rantanen 2014, 81.

haluan taiteilijana kuitenkin kertoa muutakin kuin diagrammimaisen informaation. Materiaalinen toisto mahdollistaa objektiivisen informaation ja subjektiivisten tunteiden yhteensulautumisen.

LÄHTEET

- Aarras, N. 2015. Toisen jäte on toisen raaka-aine – Kierrätys ja uudelleenvalmistus taloudellisesti ja ekologisesti kestävästä liiketoimintamahdollisuutena. Väitöskirja. Turun Kauppakorkeakoulu. Viitattu 15.11.2015. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-249-455-9>.
- Anttila, L. 2015. Suhteellisuus ja taide. www.tieteessatapahtuu.fi/0605/anttila.pdf. Viitattu 12.10.2015.
- Colpitt, F. 1993. Minimal Art: the critical perspective. USA: University of Washington Press.
- Harney, E. 2011. Taloudellisuus ja ylenpalttisuus. Ajatuksia El Anatsuin uusista teoksista. Teoksessa Metsola S.; Siitari P. & Vanhala J-P. (toim.) Turo Vartiainen. Ars 11. Turo Vartiainen. Helsinki: Nykyaiteen museo Kiasma. 94 – 99.
- Härmä, I. 2014. Tilan paikka, paikan tila. Taide. 1. 5 – 13.
- Juhani Harri. Viitattu 1.11.2015. <http://www.emma.museum/node/352>.
- Kootut selitykset. 2013. Installaatio. Toim. Henriksson K. Esitetty 23.12.2013. Yle radio 1.
- Kuusela, V. 2013. Tilastografiikka ja kuvittaminen: kaksi täysin eri kieltä. Viitattu 12.10.2015. http://www.stat.fi/tup/tietoaike/tilaajat/ta_06_03_kuusela.html.
- Nissilä, M. 2010. Teoksessa Nissilä, M. & Karskela V. Pronssi: valusta ja työterveydestä kuvanveistäjälle. Helsinki: Kustannus Oy Taide.
- Puukka, P. Kuvataiteilija Alferdo Jaar arvostaa Suomen kulttuuritarjontaa, mutta ihmettelee maahanmuuttopolitiikkaa. Viitattu 10.10.2015. http://yle.fi/uutiset/kuvataiteilija_alfredo_jaar_arvostaa_suomen_kulttuuritarjontaa_mutta_ihmettelee_maahanmuuttopolitiikkaa/7179248.
- Rantanen, S. 2014. Ulos sulkeista: Nykyaiteen teosmuotojen tulkintaa. Väitöstutkimus. Taideyliopiston Kuvataideakatemia.
- Rosenthal, M. 2003. Understanding installation art. Munich, Berlin, London, New York: Prestel.
- Sandu Publishing: 2013. Installation art now. USA: Gingko Press.
- Tower of Clay. 2015. Ceramic Review. Sept/Oct. 46 – 50.
- Tuhansien takkien tie. 2003. Ohj. Takala, P. Soundsgood Production Oy. Esitetty 1.1.2003. Yle TV1.
- Ylen aamu-tv. 2015. Vierailijana taiteilija Kaarina Kaikkonen. Toim. Tujula, R. Esitetty 25.5.2015. yle TV1.

KUVAT

Kuva 1. Barnaby Barnford: The Tower of Babel. Haettu 15.11.2015.
<http://www.vam.ac.uk/content/articles/b/barnaby-barford-the-tower-of-babel/>.

Kuva 2. Kuva 2. Tuhansien takkien tie. Haettu 15.11.2015 <http://areena.yle.fi/1-2159724>. Kuva:
Sampo Karpo

Kuva 3. Maailma jossa elämme. Haettu 15.11.2015. <http://blog.kiasma.fi/blog/?p=1213>.
Kuva:Antti Kuivalainen.

Kuva 4. El Anatsui. Haettu 15.11.2015. <http://www.jackshainman.com/artists/el-anatsui/>.

Kuva 5. Kantola A, 2013. Litsidiversiteetti.

Kuva 6. Kantola A & Kjemo M. 2015. Kuulitko, että?.

Kuva 7. Kantola A & Kjemo M. 2015. Kuulitko, että?.

Kuva 8. Kantola A & Kjemo M. 2015. Katoamaton.

Kuva 9. Kiasma Hits-kokoelmanäyttely juhlistaa teini-ikäistä museota. Haettu 15.11.2015.
<http://blog.visithelsinki.fi/kiasma-hits-kokoelmanayttely-juhlistaa-teini-ikaista-museota/>. Kuva:
Leena Karppinen.

Kuva 10. Kantola A, Kjemo M & Norman M. 2013. Kuilu.